

Максим ЛАХТАДИР,

orcid.org/0009-0009-1627-902X

аспірант кафедри історії України

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

(Київ, Україна) lahtadirmaksim@gmail.com

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ НАДСЯННЯ У СКЛАДІ ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (1918–1939)

У статті здійснено комплексний аналіз суспільно-політичного життя українців Надсяння в період перебування цього регіону в складі Польської Республіки у міжвоєнний період. Особливу увагу приділено умовам, у яких опинилося місцеве українське населення після Першої світової війни, коли політика польської держави була спрямована на обмеження політичних прав, культурної діяльності та освітніх можливостей українців. Простежено основні напрями політичної активності, такої як участь у виборах та діяльність легальних партій, поширення радикальних настроїв серед молоді, що виявлялися у діяльності Організації українських націоналістів. Показано співіснування легальних і нелегальних форм політичної боротьби та їхній вплив на суспільні настрої.

Значна увага приділена культурному виміру життя українців Надсяння. Проаналізовано діяльність освітніх і просвітницьких товариств – «Просвіти», «Рідної школи», молодіжних організацій, спортивних і культурних об'єднань, які, попри адміністративні перепони та цензуру, забезпечували поширення української мови, формування національної свідомості та збереження традицій. Розглянуто також роль української преси, аматорських театрів, хорів і гуртків у підтриманні громадської єдності.

Окремий акцент зроблено на релігійному житті, в якому провідну роль відігравала греко-католицька церква. Вона стала не лише духовною опорою, а й важливим чинником суспільної консолідації, адже парафії виконували функцію освітніх і культурних центрів, а духовенство активно підтримувало громадські ініціативи.

Зроблено висновок, що, незважаючи на політику асиміляції та репресії з боку польської влади, українці Надсяння зуміли зберегти власну національну ідентичність. Політична, культурна й релігійна активність стали ключовими чинниками консолідації громади та підтримки для подальшої боротьби за національні права.

Ключові слова: Надсяння, суспільно-політичне життя, Польська Республіка, українці, національна ідентичність.

Maksym LAKHTADYR,

orcid.org/0009-0009-1627-902X

PhD candidate at the Department of Ukrainian History

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

(Kyiv, Ukraine) lahtadirmaksim@gmail.com

SOCIO-POLITICAL LIFE OF UKRAINIANS OF NANDSIANNIA AS PART OF THE POLISH REPUBLIC (1918–1939)

The article provides a comprehensive analysis of the socio-political life of Ukrainians of Nadsiania during the period when this region was part of the Polish Republic in the interwar period. Particular attention is paid to the conditions in which the local Ukrainian population found itself after the First World War, when the policy of the Polish state was aimed at restricting the political rights, cultural activities and educational opportunities of Ukrainians. The main directions of political activity are traced, such as participation in elections and the activities of legal parties, the spread of radical sentiments among youth, which were manifested in the activities of the Organization of Ukrainian Nationalists. The coexistence of legal and illegal forms of political struggle and their influence on public sentiment are shown.

Considerable attention is paid to the cultural dimension of the life of Ukrainians of Nadsiania. The activities of educational and educational societies – "Prosvita", "Ridna Shkola", youth organizations, sports and cultural associations, which, despite administrative obstacles and censorship, ensured the spread of the Ukrainian language, the formation of national consciousness and the preservation of traditions, were analyzed. The role of the Ukrainian press, amateur theaters, choirs and clubs in maintaining public unity was also considered.

A special emphasis is placed on religious life, in which the Greek Catholic Church played a leading role. It became not only a spiritual support, but also an important factor in social consolidation, as parishes performed the function of educational and cultural centers, and the clergy actively supported public initiatives.

The conclusion is made that, despite the policy of assimilation and repression by the Polish authorities, the Ukrainians of Nadsyannia managed to preserve their own national identity. Political, cultural and religious activity became key factors in the consolidation of the community and the basis for the further struggle for national rights.

Key words: Nadsyannia, socio-political life, Republic of Poland, Ukrainians, national identity.

Постановка проблеми. Дослідження суспільно-політичного життя українців Надсяння у складі Польської Республіки має особливу актуальність з огляду на складні історичні обставини, у яких перебувало місцеве населення в міжвоєнний період. Після завершення Першої світової війни й утвердження польської влади українці Надсяння опинилися в умовах політичних, культурних та релігійних обмежень, що значно ускладнювало процеси збереження національної ідентичності. Польська держава вела цілеспрямовану політику асиміляції, яка проявлялася у звуженні прав національних меншин, ліквідації або контролі громадських організацій, обмеженні доступу до освіти рідною мовою, а також у втручанні у діяльність греко-католицької церкви. Вивчення цього досвіду є важливим для розуміння того, як українське населення в умовах дискримінаційної політики зуміло зберегти свою ідентичність, консолідуватися та підготувати ґрунт для подальших національно-визвольних змагань.

Аналіз досліджень. Даній проблемі присвячені роботи багатьох вчених, зокрема О. Бойка, С. Віднянського, А. Дашкевича, Є. Камінського, В. Кучера, В. Ковалю, О. Луцького, М. Литвина тощо. Також великий внесок у дослідження цього питання зробили праці істориків і краєзнавців української діаспори закордоном – В. Кубійовича, Б. Загайкевича, М. Всегоренка,

Мета статті – всебічний аналіз суспільно-політичного життя українців Надсяння у складі Польської Республіки в міжвоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Надсяння посідає особливе місце серед історико-етнографічних регіонів України, проте його культурна самобутність і роль у формуванні української етнічної мапи довгий час залишалися поза належною увагою дослідників. Цей край охоплює території у басейні річки Сян, включно із західними районами сучасної Львівської області та суміжними землями на території Польщі. В історичній перспективі саме ці землі стали ареною складних процесів – від етнокультурного розвитку українського населення до його драматичних депортацій у середині ХХ століття (Глушко, 2017: 8).

Повоєнні кордони Європи були визначені великими державами внаслідок домовленостей на міжнародних конференціях, зокрема на Потсдамській в 1945 році. Східний кордон Польщі було прове-

дено не за етнічною лінією, а крізь густонаселені українські території. Унаслідок цього значна частина Надсяння опинилася у складі Польщі, а його українських мешканців примусово переселяли. Цей процес мав кілька етапів: спершу добровільний виїзд селян до радянських областей півдня України, згодом напівпримусове переселення за участю військових підрозділів (1945–1946 рр.), а зрештою операцію «Вісла» (1947 р.), під час якої сотні тисяч українців були позбавлені своїх домівок. Таким чином, Надсяння зазнало майже повної депопуляції корінного українського населення, що спричинило важкі моральні та культурні наслідки.

Попри таку трагічну історію, Надсяння довго не визнавали окремою етнографічною одиницею. У працях багатьох етнологів ХІХ ст. цей край залишався поза класифікаціями, хоча поруч виокремлювалися Бойківщина, Лемківщина, Покуття чи Поділля. Яків Головацький у своїй етнографічній карті Галичини не відзначив Надсяння. Одним із перших, Надсяння, в окремий етнографічний регіон, на початку ХХ ст., виділив Володимир Кубійович, продовжуючи більш детально досліджувати етнічний і релігійний склад населення в майбутньому (Кубійович, б. р.: 58). Пізніше діалектологи звернули увагу на специфічні надсянські говірки, які ще на початку ХХ ст. досліджували Іван Верхратський, Іван Зілінський, Марія Пшепурська-Овчаренко та інші. Саме мовний чинник став основним аргументом на користь існування окремого регіону (Пшепурська-Овчаренко, 1954: 53–87).

Поступово поняття «Надсяння» закріплювалося і в етнографічних дослідженнях. Польський учений Адам Фішер виокремив місцеве населення як окрему групу, вживаючи назви «долинняни» та «батьюки». В українській науці лише з 1990-х років починається активне вивчення культурних особливостей краю. Деякі автори трактують його як підрайон Прикарпаття, інші ж схильні визнавати Надсяння самостійним етнографічним районом. Така різниця пояснюється складністю межового положення регіону, адже він розташований між Холмщиною, Бойківщиною та Лемківщиною.

Визначення меж Надсяння й сьогодні залишається дискусійним. Орієнтовно північна межа проходить через Белз, Раву-Руську та Немирів, східна – через Судову Вишню й Городок, південна торкається передгір'їв Карпат, а західна простя-

гається вздовж Сяну й охоплює території сучасної Польщі. Найбільша складність полягає саме у західному напрямку, адже після депортацій українське населення цих земель зникло, проте з історико-культурного погляду вони належали до Надсяння (Глушко, 2017: 9).

Таким чином, Надсяння має всі підстави вважатися самостійною етнографічною одиницею України. Наявність власного діалекту, специфічних рис матеріальної та духовної культури, а також особливий історичний досвід відрізняють цей регіон від сусідніх. Його сучасне вивчення не лише заповнює прогалину в українській етнології, а й допомагає відновити історичну справедливість щодо тих українців, які були змушені залишити рідні землі. Для науковців Надсяння є цінним прикладом взаємодії мовних, культурних і політичних чинників у формуванні етнографічної мапи України (Глушко, 2017: 12).

Українці Надсяння в міжвоєнний період опинилися у вкрай складному становищі, що зумовлювалося як політичними умовами, так і соціально-економічними викликами. Після закінчення Першої світової війни цей регіон остаточно був включений до складу Польської Республіки. Польська влада розглядала Надсяння як частину своєї території, проводила політику централізації та інтеграції, яка фактично мала характер колонізації. Це створювало численні перепони для збереження української ідентичності, однак водночас стимулювало населення до активнішої громадської діяльності (Всегоренко, 1940).

Політична сфера стала тією галуззю суспільного життя, де найбільш чітко проявлялися суперечності між українцями та польською владою. Українське населення Надсяння намагалося відстояти свої права шляхом участі у виборах, створення політичних організацій та розвитку власного громадського руху. Найбільшу роль у цьому процесі відіграло Українське національно-демократичне об'єднання, яке стало головною легальною партією українців у міжвоєнній Польщі. Саме воно виступало за використання парламентських методів боротьби, намагаючись здобути хоча б мінімальні можливості впливу на державні структури. Представники цієї політичної сили прагнули досягати компромісів із польськими урядовими колами, водночас вимагаючи дотримання основних національних прав (Субтельний, 1991: 374).

Поряд із національно-демократичним рухом у Надсянні діяли й інші партії та угруповання. Важливу роль відігравали радикальні та соціалістичні організації, які відображали прагнення селянства до поліпшення свого соціального становища. Сільське населення регіону, яке стано-

вило абсолютну більшість, відчувало значні економічні труднощі: малоземелля, податковий тиск, брак підтримки з боку державних інституцій. Це зумовлювало популярність політичних сил, що обіцяли аграрні реформи та соціальну справедливість. Українські радикали та соціалісти не обмежувалися виключно національною проблематикою, а прагнули поєднувати соціальні й національні вимоги (Качмар, 1961: 163).

Особливе місце у політичному житті Надсяння займали молодіжні середовища, які дедалі частіше орієнтувалися на ідеї українського націоналізму. У 1920–1930-х роках тут поширювався вплив Організації українських націоналістів, яка, на відміну від поміркованих політичних партій, виступала за рішучіші методи боротьби. Молоді активісти, що гуртувалися навколо цієї організації, вважали, що легальні форми діяльності не здатні забезпечити українцям реальні права та перспективу національного розвитку. Їхня діяльність мала підпільний характер, але водночас мала значний вплив на суспільні настрої в регіоні, формуючи готовність до опору асиміляційній політиці польської влади (Качмар, 1961: 164).

Політична активність українців Надсяння в міжвоєнний період поєднувала дві тенденції: легальну боротьбу за національні права та нелегальну протидію існуючому режимові. Ці напрями часто суперечили один одному, але в сукупності вони демонстрували прагнення місцевого населення зберегти власну самобутність і відстояти національні інтереси. Польська держава вбачала у такій активності загрозу для своєї цілісності, тому вдавалася до репресивних заходів: обмежувала діяльність українських партій, переслідувала активістів, закривала організації. Це, однак, не зупиняло українців Надсяння, а, навпаки, стимулювало пошук нових шляхів для захисту національних прав (Качмар, 1961: 166).

У 1930-х роках політичне життя українців Надсяння набуло ще більш суперечливого характеру. Польська влада дедалі жорсткіше реагувала на будь-які прояви української активності, що особливо відчувалося після так званої «пацифікації» 1930 року. Ця акція репресивного характеру була спрямована проти українських сіл і громад, які підозрювалися у підтримці націоналістичного руху. Вона супроводжувалася масовими арештами, побиттями, закриттям українських установ, нищенням майна та переслідуванням діячів, пов'язаних із політичними та культурними організаціями. Такі заходи залишили глибокий слід у суспільній пам'яті та посилили відчуття несправедливості серед українців.

Водночас політичні сили регіону намагалися знайти нові форми діяльності в умовах обмежень. Помірковані політики, пов'язані з національно-демократичними колами, продовжували брати участь у виборах, хоча їхні шанси на успіх були мінімальними через нерівні умови. Їхня діяльність зосереджувалася передусім на захисті інтересів української громади в органах місцевого самоврядування та парламенті, хоч ці спроби мали обмежений результат (Роман, 1997: 248).

На протигагу цьому дедалі активніше діяла Організація українських націоналістів, яка вбачала у радикальних методах єдиний шлях протидії. Її осередки в Надсянні поширювали ідеї самостійності, пропагували необхідність національної єдності та готовності до жертв у боротьбі за власну державу. Польська влада розцінювала діяльність ОУН як ворожу, що зумовлювало постійні переслідування й арешти. Проте саме завдяки цим радикальним організаціям значна частина молоді Надсяння зберігала відчуття національної гідності та переконання у потребі чинити опір асиміляційним тенденціям.

Політична боротьба українців Надсяння в цей період все більше тісно перепліталася з культурною та освітньою діяльністю. В умовах обмеженого доступу до легальної політики українські громадські сили робили ставку на розвиток культури, яка ставала важливим засобом збереження національної ідентичності. Відбувалося своєрідне зміщення акцентів: від спроб безпосереднього впливу на державну політику до розбудови інституцій, що виховували свідоме українське суспільство (Роман, 1997: 249).

Культурні товариства, які діяли у Надсянні, виконували функцію не лише освітніх чи мистецьких осередків, а й форм політичної комунікації. Вони забезпечували контакт між різними верствами населення, мобілізували громаду та створювали атмосферу національної єдності. Польська адміністрація усвідомлювала цей вплив і намагалася обмежувати діяльність таких організацій, проте вони залишалися дієвими і користувалися широкою підтримкою серед селянства й інтелігенції.

Культурне життя українців Надсяння у міжвоєнний період мало виняткове значення для збереження національної ідентичності та формування громадянської свідомості. У ситуації, коли можливості політичної боротьби були істотно обмежені, саме культура й освіта ставали головними напрямками діяльності місцевої громади. Вони створювали умови для розвитку української мови, традицій та духовних цінностей, які слугували протигагою процесам колонізації.

Важливу роль у цьому процесі відігравали культурно-освітні товариства. Насамперед це «Просвіта», яка в Надсянні підтримувала розгалужену мережу читалень і гуртків. У цих осередках населення мало доступ до українських книжок і газет, організовувалися лекції, аматорські театральні вистави, концерти, вечори народної пісні. Через такі форми діяльності «Просвіта» виконувала функцію не лише культурно-просвітницького, а й суспільного інституту, що гуртував громаду довкола національних ідей (Звернення та листування).

Особливого значення набували освітні ініціативи. Українська молодь у Надсянні мала обмежені можливості здобувати навчання рідною мовою, тому важливу роль відігравало товариство «Рідна школа». Воно опікувалося створенням приватних українських шкіл, організацією позакласної роботи, виданням підручників та методичних матеріалів. Хоча польська влада часто перешкоджала цим починанням, «Рідна школа» зуміла виховати ціле покоління українців, що виростало у національному дусі й було готове відстоювати власні права.

Неможливо оминати увагою і молодіжні організації, які поєднували культурні, спортивні та виховні функції. Осередки «Пласту» та «Лугу» діяли як своєрідні школи громадянської зрілості, де молодь вчилася дисципліни, взаємодопомоги та патріотизму. Спортивні товариства організовували змагання, походи, військові вправи, формуючи фізично загартоване та свідоме покоління. Участь у цих організаціях часто ставала першим кроком молоді до активнішої громадської та політичної діяльності.

Культурне життя Надсяння у міжвоєнний час не обмежувалося лише просвітницькими й освітніми структурами. У регіоні активно діяли хори, оркестри, театральні гуртки, які приваблювали значну кількість учасників і глядачів. Народна творчість, така як пісні, танці, ремесла, залишалася важливою складовою культурного простору, а її збереження забезпечувало спадковість традицій. У багатьох селах відзначалися народні свята, ярмарки, обряди, що надавали можливість поєднувати культурні заходи з громадським життям (Левандовська, 2015: 49).

Не менш важливою сферою був розвиток української преси. Хоча державна цензура обмежувала можливості видання українською мовою, у Надсянні поширювалися газети та журнали, що формували громадську думку й підтримували національну ідею. Читання українських періодичних видань часто ставало частиною роботи читалень

і гуртків, що сприяло підвищенню політичної та культурної освіченості населення.

Культурна діяльність у Надсянні в міжвоєнні роки була не лише засобом самовираження, а й важливим чинником суспільної консолідації. Завдяки їй українці регіону зберігали почуття власної гідності й приналежності до великої національної спільноти, попри тиск асиміляційної політики. У цьому сенсі культурне життя виступало продовженням політичної боротьби, лише в іншій, менш конфліктній формі, але не менш значущій для національного відродження.

Релігійне життя українців Надсяння у міжвоєнний період мало виняткове значення, адже церква виступала не лише духовним, а й суспільно-національним осередком. У часи, коли політичні та культурні можливості були обмежені польською адміністрацією, саме релігійні інституції забезпечували неперервність традицій і підтримували моральну стійкість громади (Левандовська, 2015: 50).

Основною конфесією для українців Надсяння залишалася греко-католицька церква. Її парафії були широко поширені в регіоні, а священники відігравали важливу роль у житті місцевих громад. Вони часто виступали не лише душпастирями, а й провідниками суспільних ініціатив, організаторами парафіяльних шкіл і гуртків, захисниками національних інтересів. Церква таким чином поєднувала релігійні функції з освітньо-культурними й навіть політичними (Рудницький, 1923: 47).

Греко-католицькі громади у Надсянні мали власні традиції, що формували почуття єдності серед вірян. Недільні богослужіння, святкування релігійних свят, збереження обрядовості не лише задовольняли духовні потреби, а й перетворювалися на важливі події громадського життя. Саме під час церковних свят і відзначень відбувалося спілкування між різними верствами населення, зміцнювалися зв'язки між поколіннями (Качмар, 1961: 165).

Парафіяльне життя мало також освітню функцію. При церквах діяли бібліотеки, гуртки, хори, які сприяли збереженню української мови та культури. Багато дітей отримували перші знання саме завдяки початковим школам, організованим духовенством. Це мало велике значення, адже в умовах державних обмежень на українську освіту парафіяльні ініціативи були чи не єдиною можливістю виховання молоді в національному дусі.

Греко-католицька церква у Надсянні водночас зазнавала постійного тиску з боку польської держави. Обмеження стосувалися як матеріальної підтримки парафій, так і кадрових питань, адже польська адміністрація прагнула послабити вплив

українського духовенства. Незважаючи на це, релігійні громади залишалися стійкими, а діяльність священників користувалася глибокою довірою серед вірян.

Особливу роль у міжвоєнні роки відіграв релігійний авторитет, який ставав символом морального спротиву асиміляційній політиці. У середовищі селянства постать священника асоціювалася з опорою, порадою й захистом у складних життєвих обставинах. Це підносило авторитет церкви й водночас підкреслювало її значення у формуванні національної свідомості (Левандовська, 2015: 52).

Таким чином, релігійне життя українців Надсяння у складі Польської Республіки було тісно переплетене з культурними та суспільними процесами. Воно виконувало функцію духовного захисту, збереження ідентичності й водночас ставало елементом громадського руху. Завдяки церкві українське населення зберігало свою єдність і почуття приналежності до національної спільноти, навіть у складних умовах політичного та соціального тиску.

Суспільно-політичне життя українців Надсяння в 1918–1939 роках мало суперечливий і водночас багатогранний характер. З одного боку, польська влада послідовно проводила курс на асиміляцію та обмеження прав українського населення, що проявлялося в адміністративному тиску, переслідуванні культурних і політичних організацій, обмеженні освіти українською мовою. З іншого боку, саме в цих умовах українська громада виробляла механізми самозахисту, мобілізувалася навколо ідеї збереження своєї ідентичності й демонструвала значний рівень самоорганізації (Левандовська, 2015: 53).

Політичне життя регіону розвивалося у двох напрямках: легальному та нелегальному. Помірковані сили намагалися відстоювати права українців через участь у виборах та діяльність у парламенті й органах місцевого самоврядування. Ця діяльність мала обмежений результат, але сприяла збереженню політичної суб'єктності населення. Радикальні середовища, особливо молодь, орієнтувалися на ідеї націоналізму, які пропагувала Організація українських націоналістів. Вони вбачали у рішучих діях єдиний шлях до національного визволення. Співіснування цих двох напрямів (легального і підпільного) створювало багатогранну картину політичного життя, що засвідчувала прагнення українців регіону відстоювати власні права.

Культурна діяльність у Надсянні стала не менш важливою формою суспільного руху. Організації

«Просвіта», «Рідна школа», «Луг», «Пласт» та численні гуртки сприяли поширенню освіти, формуванню національної свідомості, розвитку мистецтва й спорту. Вони створювали альтернативний простір, у якому українці могли реалізовувати себе, попри державні заборони й цензуру. Саме через культуру та освіту вдалося виховати нове покоління, яке поєднувало патріотизм із прагненням до модернізації суспільства.

Релігійне життя, зосереджене навколо греко-католицької церкви, виконувало надзвичайно важливу інтегруючу функцію. Церква залишалася осередком духовності й водночас середовищем, де плекалися національні традиції. Священники підтримували громаду не лише як душпастирі, а й як провідники культурних і освітніх ініціатив. У багатьох селах саме парафіяльне життя було тим чинником, що забезпечував зв'язок між поко-

ліннями й передавав ідею єдності українського народу (Левандовська, 2015: 54).

Висновки. У підсумку можна стверджувати, що попри всі труднощі, українці Надсяння у 1918–1939 роках зуміли зберегти свою національну ідентичність та виробити стратегії опору асиміляційній політиці. Політичні партії, культурно-освітні товариства, молодіжні організації й церква діяли в умовах обмежень, проте саме завдяки цій діяльності регіон залишався важливим осередком українського національного життя. Досвід Надсяння свідчить про те, що навіть у несприятливих умовах можливо не лише протистояти тиску, а й формувати підґрунтя для подальших визвольних прагнень. Це робить міжвоєнний період особливо значущим у розумінні історичного розвитку регіону та його місця в загальноукраїнському контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Всегоренко М. По окраинных волостях. Довідки про минуле і згадки з мандрівки. Прага : Пробоєм, 1940. 60 с.
2. Глушко М. С. Надсяння: локалізація та межі етнографічного району України. *Народна творчість та етнологія*. 2017. Вип. 3. С. 8–12.
3. Звернення та листування про співпрацю з товариствами «Просвіта», «Луг», «Сокіл», «Рідна школа», «Українська бесіда», редакцією літературно-наукового вісника та ін. 1931–1932. *ЦДІАЛ України* (Центр. держ. іст. архів України, м. Львів). Ф. 596. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 18.
4. Качмар В., Савчак В. Громадське і політичне життя в Перемишлі між двома світовими війнами. *Перемишль західний бастион України. Збірник матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі* / за ред. Б. В. Загайкевича. Нью-Йорк; Філадельфія : Перемиський Видавничий Комітет, 1961. С. 163–166.
5. Кубійович В. М. Лемківщина, Посяння, Холмщина і Підляшшя : географічний нарис : [неопублікована праця]. – [б. м.] : [б. р.]. С. 58–59.
6. Левандовська Л. М. Українські культурно-освітні товариства Перемишля як чинник громадсько-політичного життя Галичини (1867–1939 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2015. С. 49–54.
7. Пшепорська-Овчаренко М. А. На пограниччях надсянського говору. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Нью-Йорк; Париж, 1954. Т. 162 : Збірник Філологічної Секції. С. 53–87.
8. Роман Є. Польська пацифікація 1930 р. *Українсько польські відносини в Галичині у XX ст.* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, Україна, 21–22 листоп. 1996 / ред. П. Федорчак ; Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ : Плай, 1997. С. 248–249.
9. Рудницький С. Л. Огляд національної території України. Берлін : Українське слово, 1923. С. 47.
10. Субтельний О. М. Україна. Історія. / пер. Ю. Шевчук. Київ : Либідь, 1991. С. 373–374.

REFERENCES

1. Vsehorenko M. (1940) Po okrainnykh volostiakh. Dovidky pro mynule i zghadky z mandrivky. [Through the outlying volosts. Notes on the past and observations from a journey] Prague : Proboiem, 60. [in Ukrainian]
2. Hlushko M. (2017) Nadsyannia: lokalizatsiia ta mezhi etnografichnoho raionu Ukrainy. [Nadsyannia: Localization and Boundaries of an Ethnographic Area of Ukraine] *Narodna tvorchist ta etnolohiia*, 3. 8–12. [in Ukrainian]
3. Zvernennia ta lystuvannia pro spivpratsiu z tovarystvamy «Prosvita», «Luh», «Sokil», «Ridna shkola», «Ukrainska besida», redaktsiiei literaturno-naukovoho visnyka ta in. 1931-1932. [Correspondence and communications on cooperation with the societies «Prosvita», «Luh», «Sokil», «Ridna Shkola», «Ukrainska Besida», and the editorial board of the Literary and Scientific Herald, and others. 1931–1932] *TsDIAL Ukrainy* (Tsentr. derzh. ist. arkhiv Ukrainy, m. Lviv). F. 596. Op. 1. Spr. 2. Ark. 18. [in Ukrainian]
4. Kachmar V., Savchak V. (1961) Hromadske i politychne zhyttia v Peremysli mizh dvoma svitovymy viinamy. [Public and political life in Przemyśl between the two world wars] *Peremysl zakhidnyi bastion Ukrainy. Zbirnyk materialiv do istorii Peremyslia i Peremyskoj zemli* / ed. B. Zahaikevych. New York; Philadelphia : Peremyskyi Vydavnychiy Komitet, 163–166. [in Ukrainian]
5. Kubiiovych V. [n.d.] Lemkivshchyna, Posiannia, Kholmshchyna i Pidliashshia [Lemko Region, Posyannya, Kholmshchyna and Podlasie] : heohrafichni narys : [unpublished work]. – [n. p.], 58–59. [in Ukrainian]
6. Levandovska L. (2015) Ukrainski kulturno-osvitni tovarystva Peremyslia yak chynnyk hromadsko-politychnoho zhyttia Halychyny (1867–1939 rr.) [Ukrainian cultural and educational societies of Przemyśl as a factor in the socio-political

life of Galicia (1867–1939)] : dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. Kamianets-Podilskyi, 49–54. [in Ukrainian]

7. Pshepiurska-Ovcharenko M. (1954) Na pohranychchiakh nadsianskoho hovoru. [On the borders of the Nadsian dialect] *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*. New York; Paris, T. 162 : Zbirnyk Filolohichnoi Sektsii. 53–87. [in Ukrainian]

8. Roman Y. (1997) Polska patsyfikatsiia 1930 r. [The Polish Pacification of 1930] *Ukrainsko polski vidnosyny v Halychyni u XX st. : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, Ivano-Frankivsk, Ukraina, 21–22 lystop. 1996 / ed. P. Fedorchak ; Prykarpatskyi universytet im. Vasylia Stefanyka. Ivano-Frankivsk : Plai, 248–249. [in Ukrainian]

9. Rudnytskyi S. (1923) Ohliad natsionalnoi terytorii Ukrainy. [Overview of the national territory of Ukraine] Berlin : *Ukrainske slovo*, 47. [in Ukrainian]

10. Subtelnyi O. (1991) Ukraina. Istoriiia. [Ukraine: A History] / transl. by Y. Shevchuk. Kyiv : Lybid, 373–374. [in Ukrainian]

Дата першого надходження рукопису до видання: 06.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025